

บทที่ 2

ทวินิยม: ความเป็นจริง 2 สิ่ง

แนวคิดสำคัญ

โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์จะพบว่าความจริง(truth)นั้นมี 2 อย่าง คือ สิ่งที่ปรากฏต่อประสาทสัมผัส หรือ สภาพปรากฏ(appearance) กับสิ่งที่อยู่เบื้องหลังสภาพปรากฏ หรือ ความเป็นจริง(reality) ซึ่งทั้งสภาพที่ปรากฏและสิ่งที่อยู่เบื้องหลังนี้เป็นสิ่งที่ไม่ขึ้นแก่กัน แต่อาจมีความสัมพันธ์กันได้ ปกติแล้วเราเชื่อว่าทั้งสองสิ่งนี้คือ กาย(สสาร)และจิต(อสสาร) แต่จิต(อสสาร) เป็นสิ่งสำคัญมากกว่าสสาร ซึ่งนักปรัชญาที่ให้แนวความคิดนี้มี 3 ท่านที่สำคัญคือ อนาซากอรัส (Anaxagoras) เพลโต(Plato) และเดการ์ต(Descartes)

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

มีความรู้ความเข้าใจถึงจิตในการแสวงหาความรู้และคุณธรรม

จุดประสงค์นำทาง

1. อธิบายความหมายของจิตได้
2. อธิบายความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ปรากฏและสิ่งที่อยู่เบื้องหลังได้
3. อธิบายกระบวนการของจิตตามแนวคิดของ อนาซากอรัส (Anaxagoras) เพลโต (Plato) และเดการ์ต(Descartes) ได้
4. อธิบายลักษณะของความจริงตามแนวคิดของ อนาซากอรัส (Anaxagoras) เพลโต (Plato) และเดการ์ต(Descartes) ได้

อนาซากอรัส (Anaxagoras: 500-428 B.C.)

อนาซากอรัส เป็น ชาวเมืองไอโอเนีย (Ionia) มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และปรัชญา ได้ชื่อว่าเป็นผู้ปลุกฝังวิชาปรัชญาให้กับชาวเอเธนส์(Athens) ทำให้เอเธนส์กลายเป็นผู้นำทางปรัชญาและเป็นศูนย์กลางปรัชญากรีกในสมัยต่อมา

ความจริงของโลก

โลกมีองค์ประกอบ 2 อย่างคือ สสารและเนาวส์

1. สสารเป็นสิ่งที่อยู่จริงในลักษณะของวัตถุมีตั้งแต่ขนาดใหญ่ จนถึงเล็กที่สุดที่ไม่สามารถแบ่งแยกได้ สสารเหล่านี้จะจัดกระจายอยู่เป็นกลุ่มๆ ในพื้นที่ต่างๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด และสสารนี้สามารถรวมตัวเป็นโลกแห่งวัตถุ หรือจักรวาล
2. เนาวส์ เป็นพลังธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง ที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดระเบียบของจักรวาล เรียกว่า เนาวส์(Nous) คือจิต หรือ ปัญญาหยั่งรู้(intelligence)

ความสัมพันธ์ระหว่างสสารและเนาวส์

เนาวส์ หรือ จิต นี้ได้เข้าไปในศูนย์กลางของกลุ่มสสารที่อยู่ร่วมกันอย่างยุ่งเหยิง และทำให้เกิดลมหมุนเป็นวังวน มีผลให้สสารชนิดเดียวกันเข้ามาอยู่ร่วมกัน เช่น ปริมาณของไม้ก็แยกตัวจากสสารอื่นๆ มารวมตัวกันเฉพาะ ไม้ด้วยกัน ระยะของเวลานี้ดำเนินการ ไปอย่างต่อเนื่องยาวนานไม่รู้จบ โลกได้ถือกำเนิดขึ้นจากลักษณะดังกล่าว เช่นเดียวกันกับดวงดาวต่างๆในจักรวาล

เนาวส์ เป็นตัวเหตุผลซึ่งสามารถล่วงรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง และสามารถควบคุมทุกอย่างได้ ในขณะที่เดียวกันก็ได้จัดระเบียบของสิ่งต่างๆ ไว้อย่างมีเป้าหมาย แต่เนาวส์ไม่ได้สร้างสรรค์ เช่น ถ้าท่านเห็นปราสาทโบราณ ท่านสามารถสรุปได้ว่าจิตเป็นผู้ที่ออกแบบปราสาทและสิ่งก่อสร้างต่างๆ โดยที่จิตทำหน้าที่จัดระเบียบของสสารอย่างมีวัตถุประสงค์จริง แต่ไม่สามารถสรุปได้ว่าจิตได้สร้างวัตถุซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างของปราสาทนั้น

ลักษณะที่สำคัญของเนาวส์ 3 ประการ คือ

1. เป็นสิ่งที่เล็กบางที่สุด บริสุทธิ์ในบรรดาสิ่งทั้งหลาย
2. มีทั้งขนาดใหญ่และเล็ก
3. เป็นพื้นฐานของการเคลื่อนไหวของการเปลี่ยนแปลงสรรพสิ่ง

ความจริงของชีวิต

อนาชากรัส เห็นว่า สิ่งมีชีวิตบนโลกก็เกิดมาจากการจัดระเบียบของสสาร โดยมีจิตหรือเนาวส์เป็นผู้ดำเนินการ แต่มีลักษณะพิเศษคือการกำเนิดของชีวิตบนโลก เกิดขึ้นจากจลนทรีย์ซึ่งมีอยู่ในบรรยากาศ ถูกฝนชะลงมาบนดินและโคลนแล้วเติบโตขึ้น¹ นั่นคือการเปลี่ยนแปลง(change) ซึ่งเป็นการวิวัฒนาการของธรรมชาติ และสิ่งทั้งหลายนั้นจะมีการวิวัฒนาการอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

นั่นแสดงให้เห็นว่าจิตหรือเนาวส์เป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กับสสาร แต่สิ่งต่างๆ นั้นมีปริมาณของเนาวส์ไม่เท่ากัน คือ มีอยู่ในมนุษย์มากกว่าสัตว์ และพืช มีอยู่ในสัตว์และพืชมากกว่าวัตถุ

เพลโต (Plato: 427-347 B.C.)

เพลโตเป็นชาวเอเธนส์(Athens) อยู่ในตระกูลผู้ดีและร่ำรวย เป็นคนแรกที่สร้างระบบปรัชญา คู่กันเคยกับการเมืองตั้งแต่วัยหนุ่ม และได้รับเชิญให้เข้าสู่วงการเมือง แต่เพลโตปฏิเสธด้วยเห็นว่าการเมืองเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าสังคมหรือส่วนรวม เพลโตเป็นศิษย์ของโสคราตีส(Socrates) ภายหลังจากที่โสคราตีสเสียชีวิต เพลโตได้สร้างระบบปรัชญาขึ้น และสร้างสำนักเรียนอะคาเดมี(Academy) เพื่อสอนวิชาปรัชญา การเมือง วรรณกรรม ตลอดจนวิชาต่างๆ ให้กับชาวเอเธนส์และผู้สนใจโดยไม่คิดค่าเล่าเรียน ขณะเดียวกันก็ได้รวบรวมนักเขียนที่มีความสามารถไว้ในสำนักเรียนที่ตั้งขึ้น เพื่อบันทึกวิชาการต่างๆ จนกลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาและค้นคว้าวิชาการต่างๆ จนถึง ค.ศ. 529³

ความจริงของโลก

เพลโต ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องจิต หรือ เรื่องวิญญาณ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะวิญญาณมนุษย์และวิญญาณโลก ซึ่งเขาเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างและลิขิตโลก โดยเริ่มจาก พระเจ้าทรงสร้างวิญญาณโลก ซึ่งไม่ใช่วัตถุ แต่เป็นสิ่งกินที่ พระองค์แผ่มันออกไปในพื้นที่เหมือนร่างแหขนาดใหญ่ พระองค์จัดแบ่งวิญญาณโลกออกเป็นสองส่วนและคิดให้สองส่วนให้โค้งเข้าเป็นวงกลมซ้อนกันอยู่สองชั้น วงกลมทั้งสองนี้เป็นที่อยู่ของโลกต่างๆ และของดาวทั้งหลาย พระองค์ทรงนำเอาสสารมาอัดเข้าเป็นธาตุสี่ และธาตุเหล่านั้นพระองค์สร้างเป็นกรอบอันว่างเปล่าของวิญญาณโลก ทำให้เกิดจักรวาลที่มีชีวิต โดยวิญญาณโลกเป็นปัญญาที่ควบคุมและกำหนดชีวิตโลก เป็นสาเหตุของการเคลื่อนไหวของสรรพสิ่ง วิญญาณโลกเหมือนกับโลกของแบบตรงที่เป็นอรุป

และเป็นอมตะ เหมือนกับโลกของประสาทสัมผัสตรงที่เป็นสิ่งกินที่ เป็นสื่อกลางระหว่างโลกของแบบและโลกของประสาทสัมผัส

ดังนั้น เพลโตจึงได้เสนอทฤษฎีแบบ (Theory of Forms) หรือ โลกแห่งมโนคติ(World of Ideas)⁴ จากความเชื่อของเพลโตเกี่ยวกับโลกแห่งมโนคติ หรือโลกของแบบ เขาจึงแบ่งโลกออกเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) โลกของประสาทสัมผัส (The sensory World)
- 2) โลกของแบบ หรือ โลกที่เหนือประสาทสัมผัส (The World of Form or Transcendent World)

โลกของประสาทสัมผัส หรือ โลกที่เรามองเห็นสามารถจับต้องได้ โลกของประสาทสัมผัสนี้เกิดจากพระเจ้าวาดแบบลงบนสสาร เช่นเดียวกับการวาดรูปของศิลปิน เป็นโลกแห่งสสารหรือวัตถุ ซึ่งมีลักษณะกายภาพ การที่เราสามารถรับรู้ได้นี้ ความจริงเป็นเพียงลักษณะปรากฏต่อเราคงคล้ายกับว่าเป็นลักษณะที่แท้จริง และการปรากฏนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรามองในแง่ไหน เช่น ช้างเชือกหนึ่ง ขนาดของช้างเชือกนี้ใหญ่หรือเล็ก เราตอบได้เพียงว่าเล็กถ้าเทียบกับรถบรรทุก หรือใหญ่ถ้าเทียบกับคน แม้กระทั่งห้องที่เรานั่งอยู่ในปัจจุบันที่มีอุณหภูมิใดอุณหภูมิหนึ่ง เมื่อถามว่าร้อนหรือเย็น ห้องนี้ก็จะร้อนสำหรับคนที่มาจากห้องปรับอากาศ เย็นสำหรับคนที่เพิ่งมาจากการตากแดด หรือแม้กระทั่งความสวยงามก็ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเรา เพลโตจึงกล่าวว่า *สิ่งต่างๆ ย่อมแกว่งไปแกว่งมา* ระหว่างลักษณะสองอย่าง ดังนั้น โดยตัวของมันเองแล้วสิ่งทั้งหลายไม่มีลักษณะที่แน่นอนตายตัว ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลง(all is flux) และตกอยู่ภายใต้อำนาจของกาลเวลา(Everything is under the sway of time) ในขณะที่เดียวกันสิ่งต่างๆ ก็ถูกตัดสินโดยมนุษย์

เพลโตจึงเปรียบเทียบมนุษย์เหมือนกับนักโทษที่ถูกจองจำอยู่ในถ้ำ ซึ่งนักโทษเหล่านี้ไม่เคยเห็นความจริงเลย เห็นเพียงแต่เงาของความจริง เหมือนกับเห็นเงาที่ผนังถ้ำอันเกิดจากแสงไฟที่ได้สะท้อนภาพไปยังผนังถ้ำ มนุษย์เหล่านี้เกิดมาไม่เคยเห็นอะไรเลยนอกจากเงาเหล่านั้น และมักจะคิดว่าเงานี้เป็นความจริง ไม่เคยคิดว่าที่เงาเป็นเงาได้ ก็เพราะมีของจริงเป็นต้นกำเนิด ดังนั้นโลกของประสาทสัมผัสจึงเป็นการลอกเลียนมาจากโลกของแบบ เช่นดวงจันทร์ที่มีแสงสว่างนวล ก็เพราะได้รับแสงสะท้อนจากดวงอาทิตย์

จากแนวคิดดังกล่าว เพลโตจึงเชื่อว่ามนุษย์ไม่สามารถรู้ถึงความแท้จริงและชัดเจนของโลกทางประสาทสัมผัสได้เลย ด้วยเหตุนี้มันจะต้องมีโลกอื่น(Another world) นั่นคือ *โลกที่เหนือ*

ประสาทสัมผัส หรือ โลกแห่งแบบ เป็นโลกแห่งความคิด เป็นโลกที่แท้จริงซึ่งมีลักษณะเป็น อสสาร ไม่ใช่วัตถุจับต้องไม่ได้ เป็นอมตะ(immortal) ไม่ขึ้นอยู่กับกาลเทศะ(non-temporal) และ มนุษย์สามารถรู้จักโลกเหนือประสาทสัมผัสได้ด้วยการสร้างมโนภาพ(conceptual) เป็นการเข้าถึง ความเป็นแบบ (uniformity) หรือเข้าใจแบบ(From)

แบบ(From)

การอธิบายเรื่องแบบให้เข้าใจอย่างชัดเจนเป็นสิ่งที่ไม่ง่ายนัก เช่น คำกล่าวของเพลโตที่ว่า “คน, สีเหลือง, กลม, งาม” สิ่งเหล่านี้คือ “แบบ” หรือ “แม่พิมพ์” ของวัตถุหรือสสารต่างๆในโลก เรียกว่า “สิ่งสากล” ซึ่งเป็นจริงกว่า นายประเทือง, ดอกดาวเรือง, วงล้อรถยนต์, ภาพวาด อันเป็น “สิ่งเฉพาะหน่วย” สิ่งเฉพาะหน่วยเหล่านี้ล้วนลอกเลียนแบบหรือแม่พิมพ์ คือ นายประเทือง ลอกเลียนแบบของความเป็นคน , ดอกดาวเรืองลอกเลียนแบบสีเหลือง , วงล้อรถยนต์ลอกเลียนแบบ ความกลม , ภาพวาดลอกเลียนแบบความงาม ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากว่า “คน” หรือ “ความเป็นคน” เป็นแบบหรือแม่พิมพ์ของนายประเทือง , นายดอกไม้ , นายคอกรัก แม้ว่าลักษณะทางกายภาพของ ทั้งสามคนมีความแตกต่างกัน ได้แก่ ความสูง สีผิว อายุ แต่สิ่งที่ทั้งสามคนมีร่วมกันคือ ความเป็น คนหรือ ทอง , ขมิ้น , ดอกดาวเรือง แม้ว่าสิ่งทั้งสามจะมีลักษณะแตกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นแบบเดียวกัน คือ เหลือง หรือ ล้อรถยนต์ เทรียนูปาท หน้าปัทมนาทิกา แม้ว่าสิ่งทั้งสามจะมีลักษณะแตกต่างกัน แต่ก็ยังเป็นแบบเดียวกันคือ กลมหรือ ภาพวาด ภาพถ่าย รูปปั้น ทั้งสามสิ่งมีลักษณะแตกต่างกัน แต่สิ่ง ที่ทั้งสามมีร่วมกันคือ ความงาม

ดังนั้นในทัศนะของเพลโต วัตถุทุกชิ้นที่ปรากฏขึ้นล้วนเป็นสิ่งจำลองหรือลอกเลียนมาจาก แบบ สิ่งที่เป็นวัตถุทั้งหมดในโลกนี้จึงมิใช่สิ่งที่แท้จริง แต่แบบนั้นคือสิ่งที่แท้จริงที่สุด อย่างไรก็ตามแบบมิใช่ความคิดของมนุษย์และมีมโนภาพที่มีอยู่ในใจ มิใช่สิ่งที่อาศัยจิตในการ ดำรงอยู่ กล่าวได้ว่า แบบมิได้เป็นความจริงแบบอัตนัย แต่เป็นความจริงที่อยู่เป็นอิสระจากจิต เป็นความจริงแบบปรนัย

ลักษณะบางประการของแบบ

1) แบบเป็นอสสาร แบบไม่ใช่วัตถุ จับต้องไม่ได้ มองไม่เห็น มนุษย์จึงไม่สามารถที่จะรู้จัก ได้ด้วยประสาทสัมผัส อย่างไรก็ตามมนุษย์ก็อาศัยประสาทสัมผัสช่วยให้เข้าใจถึงแบบ แต่ประสาท

สัมผัสนั้นบิดเบือนความจริงของแบบ ดังนั้นการเข้าใจถึงแบบ มนุษย์จะต้องใช้ปัญญาเพื่อหยั่งรู้แบบที่แท้จริงดังที่ วิทย์ วิศทเวทย์ได้บันทึกถึงคำกล่าวของเพลโตในหนังสือปรัชญาทั่วไปว่า “แน่นอน และผู้ที่จะได้ความรู้บริสุทธิ์ที่สุดคือผู้ที่ไปหาสิ่งเหล่านี้ด้วยจิตเท่านั้น อย่าไปรบกวนและขัดขวางกิจกรรมของจิตด้วยตาหรือประสาทสัมผัสอื่นๆ ใช้แต่เพียงดวงประทีปที่เรืองแสงของจิต สอดส่องหาความจริง ใครก็ตามที่ออกห่างจากตา หู ฯลฯ ซึ่งขัดขวางวิญญาณ ในการแสวงหาความรู้ เขาย่อมได้เห็นสัจธรรมที่แท้จริง”⁶

2) แบบเป็นสิ่งที่มนุษย์มิได้คิดขึ้น เป็นสิ่งที่มีอยู่เป็นนิรันดรและอิสระจากความคิดมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันความคิดเป็นเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจแบบ เช่น ความกลม ซึ่งเป็นแบบที่มีอยู่แต่เดิมก่อนที่มนุษย์จะพบกับวงล้อ ความกลมมีอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่รอคอยโอกาสที่มนุษย์จะค้นพบ

3) แบบเป็นหลักแห่งความมีอยู่ของสิ่งต่าง แบบเป็นหัวใจของการมีอยู่ของสิ่งต่างๆ และทำให้สิ่งต่างๆ มีความหมาย เช่น การที่เพลงไพเราะ รูปสวย บทประพันธ์นั้นกินใจ ที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากแบบของความงามเข้าไปปรากฏอยู่ในสิ่งเหล่านั้น

4) แบบเป็นหลักแห่งความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ แบบแต่ละแบบมีความแน่นอนตายตัวเป็นแบบของตัวเอง ในขณะที่เดียวกันความสัมพันธ์ของแบบอันหนึ่งกับแบบอีกอันหนึ่ง ก็เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวเท่ากับแบบของตัวเอง เช่น $2+2$ เป็นเลขจำนวนหนึ่ง เมื่อรวมกัน เป็น 4 กลายเป็นจำนวนใหม่ขึ้นมาซึ่งเป็นสิ่งที่แน่นอน ฯลฯ

ความจริงของมนุษย์

ถ้ามนุษย์เกิดขึ้นจากการรวมตัวของอนุภาคเล็กๆ เช่น โปรตอน นิวตรอน อิเล็กตรอน หรือสิ่งอื่นๆ มนุษย์ก็ไม่แตกต่างจากก้อนดิน ก้อนหิน ช้าง ม้า วัว ควาย และวัตถุต่างๆ แต่สิ่งที่มนุษย์แตกต่างจากสัตว์และวัตถุก็คือความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ในขณะที่เดียวกันมนุษย์มีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เช่น เมื่อมีบาดแผลเลือดไหล การไหลของเลือดนั้นเป็นเรื่องของสสาร แต่มนุษย์มีความรู้สึกเจ็บปวด รู้จักคิดหาวิธีบำบัดรักษา ซึ่งเป็นเรื่องของจิต ถ้ามนุษย์มีเฉพาะสรีระ มนุษย์อาจเหมือนกับวัตถุอื่นๆ ในโลก เพราะประกอบด้วยสสารเช่นเดียวกับวัตถุ แต่ความรู้สึกนึกคิดทำให้มนุษย์แตกต่างจากวัตถุ นั้นแสดงให้เห็นว่ามนุษย์

มีสิ่งหนึ่งที่ควบคุมร่างกายให้ดำเนินไปตามเจตจำนงของมัน ซึ่งเราเรียกสิ่งนี้ว่าจิต(mind) หรือ วิญญาณ(Spirit)

จิตเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์รู้จักคิด มีความรู้สึก มีความต้องการทะยานอยาก และเป็นผู้กำหนดให้ร่างกายเคลื่อนไหวดำเนินไปตามความต้องการ และสิ่งนี้ต้องไม่ใช่ร่างกาย แต่เป็นสิ่งที่เบื้องหลังร่างกาย มีลักษณะเป็นอสสาร จิตคือตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ จิตมีสภาวะเป็นอมตะ ซึ่งแตกต่างจากร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปมาไม่แน่นอน การรับรู้สัมผัสกับโลกภายนอกก็ไม่แน่นอน จึงเป็นเหตุให้มีความสุขบ้าง ความทุกข์บ้างสลับไปมาอย่างไม่รู้จบ ในขณะที่จิตที่เป็นสิ่งอมตะนั้นสามารถที่จะรับรู้สิ่งที่เป็นอมตะด้วยกัน ได้แก่ สัจธรรม คุณธรรม

ความสัมพันธ์ของกายและจิต

เพลโต เชื่อว่าจิตหรือวิญญาณได้เข้ามาสู่ร่างกาย(สสาร) ทำให้ความรู้(ปัญญา)ทึบ และเกือบมึนมน สามารถระลึกได้ถึงอดีต(โลกของแบบ)อย่างเบาบางและเรื้อนกลางที่สุด แต่มนุษย์ก็ยังมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองเพื่อการเข้าใจแบบได้ด้วยการศึกษา

เพลโตเปรียบจิตเหมือนผู้ขับรถ และรถก็คือร่างกาย' เช่นเดียวกันกับที่เพลโตได้บันทึกคำสนทนาระหว่างโสกราตีส(Socrates) กับ อัลซิบี-อาดอส(Alcibiades) ว่า

โสกราตีส : เมื่อช่างรองเท้าจะตัดหนัง เขาจะต้องใช้เครื่องมือที่กลมบ้าง ที่เป็นเหลี่ยมบ้างใช่ไหม ?

อัลซิบีอาดอส : ใช่

โสกราตีส : ในการตัด ผู้ตัดหรือผู้ใช้เครื่องมือย่อมต่างจากสิ่งที่เขาใช้ตัดใช่ไหม ?

อัลซิบีอาดอส : แน่นอน

โสกราตีส : ในการตัด ช่างรองเท้าใช้เครื่องมือเท่านั้น หรือใช้มือด้วย ?

อัลซิบีอาดอส : ใช้มือด้วย

โสกราตีส : เขาใช้ดาด้วยหรือไม่ ในการเย็บรองเท้า ?

อัลซิบีอาดอส : ใช่

โสกราตีส : เรายอมรับไหมว่า ผู้ใช้และสิ่งที่ถูกใช้ เป็นคนละสิ่งกัน ?

อัลซิบีอาดอส : ใช่

โสกราตีส : ถ้าอย่างนั้นช่างรองเท้า...ก็เป็นคนละสิ่งกับมือและดาที่เขาใช้ทำงาน

อัลซิบิอาเคส : ดูเหมือนจะเป็นอย่างนั้น

โตคราติส : คนเราใช้ส่วนอื่นๆ ของร่างกายด้วยหรือไม่ ?

อัลซิบิอาเคส : แน่แน่นอน

โตคราติส : แต่ท่านบอกว่าผู้ใช้กับสิ่งที่ถูกใช้ เป็นคนละสิ่งกันใช่หรือไม่ ?

อัลซิบิอาเคส : ใช่

โตคราติส : ดังนั้นคนจึงเป็นคนละสิ่งกับร่างกายของเขา

อัลซิบิอาเคส : น่าจะเป็นอย่างนั้น

โตคราติส : ถ้าอย่างนั้น คนคืออะไร ?

อัลซิบิอาเคส : ข้าพเจ้าไม่ทราบ

โตคราติส : ท่านต้องทราบ ว่าคนคือผู้ใช้ร่างกาย

อัลซิบิอาเคส : ใช่

โตคราติส : และผู้ใช้นี้ต้องเป็นวิญญาณ

อัลซิบิอาเคส : ต้องเป็น

โตคราติส : เป็นผู้ควบคุมร่างกายด้วย

อัลซิบิอาเคส : ใช่

จิต 3 ภาค

สำหรับเพลโตแล้วมนุษย์มิได้มีเพียงร่างกาย ร่างกายเป็นเพียงสิ่งที่ถูกใช้ ส่วนจิตเป็นผู้บังคับบัญชาร่างกาย จากนั้นเพลโตได้แบ่งจิตออกเป็น 3 ภาค คือ ตัณหา น้ำใจ และปัญญา ซึ่งจิตแต่ละภาคนั้นเป็นสิ่งที่ควบคุมร่างกายมนุษย์

1) จิตภาคตัณหา หมายถึง ความต้องการความสุขทางร่างกาย เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องการ เช่น การกิน การอยู่ แต่มนุษย์นั้นมีจิตภาคตัณหาไม่เท่ากัน บางคนมีมาก บางคนมีน้อย ผู้มีจิตส่วนนี้มากจะเป็นคนที่พยายามทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อสนองตัณหาของตนโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม ตามทัศนะของเพลโตบุคคลกลุ่มนี้คล้ายกับสัตว์เดือจรดาน เพราะจุ่มงหมายในชีวิตมีลักษณะอย่างเดียวกัน แม้ว่าความสุขที่ได้นั้นจะมีความซับซ้อนและละเอียดประณีตมากกว่าก็ตาม จิตภาคตัณหาอาศัยอยู่ส่วนล่างของร่างกายมนุษย์ ในสัตว์และพืช จัดว่าเป็นวิญญาณฝ่ายต่ำ

2) จิตภาคน้ำใจ หมายถึง ความรู้สึกทางใจที่เกิดขึ้นโดยมิได้ยึดกับวัตถุ เช่น ความกล้าหาญ ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความเมตตา ฯลฯ ซึ่งผู้มีจิตประเภทนี้มากจะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผู้อื่น ใจกว้าง ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ในบางครั้งมีความโกรธเมื่อพบกับความไม่ยุติธรรมหรือเห็นผู้อื่นถูกรังแก แม้กระทั่งอาจจะยอมตายเพื่อรักษาเกียรติของตนไว้ เพราะถือว่าเกียรติและสัจจะ เป็นสิ่งที่มีค่า คนที่มีจิตภาคน้ำใจ เป็นผู้มีจิตใจสูงกว่าภาคคณา แต่ก็ยังถือว่าเป็นผู้ที่มีความปรารถนาทางโลกอยู่ จิตภาคน้ำใจนี้มีความสามารถรู้ว่าสิ่งใดสำคัญและควรกระทำ รวมทั้งเป็นตัวเชื่อมโยงกับปัญญา อาศัยอยู่ในส่วนนอกของมนุษย์และสัตว์ จัดว่าเป็นจิตหรือวิญญาณฝ่ายสูง

3) จิตภาคปัญญา หมายถึง ความมีเหตุผล ซึ่งเป็นหน้าที่ของจิตใจและเป็นสิ่งทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์เดือจรานและสิ่งทั้งปวง ที่สำคัญคือจิตภาคปัญญานี้เท่านั้นที่สามารถเข้าถึงโลกของแบบ และเป็นสิ่งดำรงอยู่ในรันคร เป็นอมตะ อาศัยอยู่ในส่วนศีรษะของมนุษย์

ตามหลักของเพลโตผู้ที่มิมีจิตภาคคณาอาจทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน ผู้ที่มีจิตภาคน้ำใจอาจจะยอมสูญเสียเงินเพื่อรักษาเกียรติ แต่สำหรับผู้ที่มิมีจิตภาคปัญญาจะยอมเสียทั้งเงินและเกียรติเพื่อความรู้และความจริง และถึงแม้มนุษย์จะขาดซึ่งคณาและน้ำใจไม่ได้ แต่สำหรับนักปราชญ์ สิ่งเหล่านี้มีค่าน้อยมากเมื่อเทียบกับสัจจะ สุนทรียะและธรรมะ ดังนั้นมนุษย์ที่ประเสริฐจึงต้องรักความจริง ความงามและความมีคุณธรรม

อย่างไรก็ตามมนุษย์ทุกคนมีจิตทั้ง 3 ภาค และถ้าบุคคลมีจิตภาคใดมากบุคลิกภาพของบุคคลผู้นั้นก็จะแสดงออกมาอย่างชัดเจน และมนุษย์จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสามารถใช้เหตุผลบังคับ ควบคุมจิตภาคคณาและภาคน้ำใจได้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าปัญญาเป็นลักษณะเฉพาะของความเป็นมนุษย์

จิตทำให้มนุษย์รู้จักคุณธรรม

การทำงานของจิตภาคปัญญาจะทำให้มนุษย์เข้าถึงความดี และความดีที่กระทำนั้นมีจุดมุ่งหมายในตัวเอง คือทำความดีเพื่อความดี มิใช่เพื่อจุดประสงค์อื่น แต่มนุษย์จะไม่สามารถที่จะปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบได้เลย ถ้าหากว่ายังไม่รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไร ทำทำไม ทำอย่างไร และทำเพื่ออะไร

เพลโตจึงเชื่อว่าความดีคือความรู้และมนุษย์สามารถเข้าถึงความดีด้วยเหตุผล เพราะเหตุผลนั้นควบคุมการทำงานของความคิดและการกระทำ เหตุผลเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลฉลาด กล้าหาญ

ที่สำคัญคือเหตุผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิญญานออกจากความทุกข์ทางร่างกาย เหตุผลทำให้เป็นผู้มีคุณธรรม ชีวิตที่ประกอบไปด้วยเหตุผลจึงเป็นชีวิตที่มีสติปัญญา มีความกล้าหาญ รู้จักควบคุมตนเองให้ระงับอารมณ์ฝ่ายต่ำ ชีวิตที่มีเหตุผลจึงเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ ดังนั้นเหตุผลจึงเป็นความดีสูงสุดและเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต

อย่างไรก็ตาม มนุษย์มักจะกระทำสิ่งต่างๆ ตามความต้องการพื้นฐานของจิตซึ่งมีอยู่ 3 ประการคือ

1. ความต้องการที่จะแสวงหาความรู้และรักษาความรู้ ตามความปรารถนาของจิตภาคปัญญาหรือเหตุผล
2. ความต้องการที่จะรับใช้ประเทศชาติ ตามความปรารถนาของจิตภาคน้ำใจ
3. ความต้องการที่จะได้ใช้สิ่งต่างๆ เพื่อความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ตามความปรารถนาของจิตภาคตัณหา

มนุษย์กระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนเองปรารถนา แต่ก็ควรที่จะมีเหตุผลเป็นหลัก เพราะเหตุผลจะทำให้รู้จักคุณธรรม(cardinal virtue)ในการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข คุณธรรมที่ว่านี้มี 4 ประการคือ

1. ปัญญา(wisdom) เป็นการกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเหตุผล เหมาะสมกับสถานการณ์ และสถานที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้รู้จักการคาดการณ์ล่วงหน้า มีความระมัดระวัง มีหลักในการตัดสินใจ และมีความสุขรอบครอบ

2. ความกล้าหาญ(courage) เป็นการป้องกันชีวิตให้พ้นจากสิ่งชั่วร้ายใจ มีความอดทน ความกล้าหาญ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะถ้าขาดซึ่งความกล้าหาญก็จะทำให้บุคคลตกเป็นทาสของสิ่งที่ชั่วร้ายใจและหลงไปตามกระแสต่างๆ ซึ่งเพลโตถือว่าความอดทนเป็นลักษณะภายในของความกล้าหาญ ความอดทนเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำพาเราฟันฝ่าอุปสรรคไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้ความกล้าหาญยังรวมไปถึงการรักษาความขยัน การตัดสินใจ ความหวัง ความเชื่อ

3. ความรู้สึกระมาณ(temperance) เป็นการหลีกเลี่ยงจากสิ่งชั่วร้ายที่เกิดจากประสาทสัมผัสหรือความเพิกเฉยทางสติปัญญา ด้วยการรู้จักใช้เหตุผลพิจารณาถึงความพอดี ไม่ขาดหรือมากเกินไป ควบคุมการได้มาซึ่งมากเกินไปหรือควบคุมการสูญเสียไม่ให้เกิดขึ้นมากไปกว่านั้นอีก การประมาณนี้จึงเป็นการระงับจิตใจตนเองและการเสียสละ

4. ความยุติธรรม(justice) หมายถึง การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำหน้าที่ของตนเองโดยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการของผู้อื่น รวมถึงการมีความรัก ความซื่อสัตย์ ความเคารพ การรักษาสัญญา สติปัญญา ฯลฯ ซึ่งแปลได้ถึงความยุติธรรมนั้นได้รวมเอาคุณธรรมทั้งหมดเข้าไว้ด้วยกัน

คุณธรรมทั้ง 4 ประการนั้นมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือการเข้าใจตนเอง

เรอเน เดการ์ต(Descartes, Rene: 1596-1650)

เดการ์ตเป็นนักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ผู้ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาสมัยใหม่ เขาเชื่อว่าคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่มีความชัดเจนและแน่นอน สำหรับวิชาปรัชญานั้นต้องครอบคลุมทั้งอภิปรัชญาและฟิสิกส์ โดยเฉพาะอภิปรัชญานั้นต้องศึกษาถึงความคิดที่ชัดเจน (clear and distinct idea) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิต หรือ ตัวตน(Self), พระเจ้า(God), โลกภายนอก (external world)

ความจริงของโลก

เดการ์ตกล่าวว่า “เนื่องจากบางครั้งประสาทสัมผัสหลอกลวงฉัน ฉันจึงสมมุติไว้ก่อนว่าสิ่งที่ปรากฏต่อฉันนั้น ไม่มีอะไรเลยที่เป็นจริง... ฉันจะสมมุติว่าทุกสิ่งที่ฉันเห็นในขณะที่ฉันตื่นอยู่นั้นเป็นเพียงภาพมายาแห่งความฝัน แต่เมื่อพิจารณาาก็เห็นอย่างทันทีทันใดว่า ในขณะที่ฉันคิดสงสัยว่าสิ่งต่างๆ ไม่เป็นจริง ตัวฉันเองผู้ซึ่งคิดสงสัยจะต้องเป็นอะไรบางอย่างที่มีจริง ฉันจึงเชื่อว่าฉันคิด ดังนั้นฉันจึงมีอยู่จริง นั่นคือความจริงแน่นอน... และนี่คือหลักปรัชญาข้อแรกของฉัน”⁸

เดการ์ตจึงได้ใช้วิธีการสงสัยในทุกๆ สิ่ง ที่เรียกว่า “Universal methodic doubt” ทั้งนี้เพราะว่าการสงสัยนั้นครอบคลุมถึงทุกสิ่ง และเป็นวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงของโลกและความจริงของสิ่งต่างๆ โดยเริ่มจาก

- 1) สงสัยทุกสิ่งทุกอย่างจนถึงสิ่งที่ไม่ต้องสงสัยเลยคือ ความสงสัย (doubt)⁹ นั้นมีอยู่
- 2) เมื่อมีความสงสัยก็ต้องมีผู้สงสัย (I doubt)
- 3) เมื่อสงสัยก็ต้องคิด (I doubt, there fore I think)
- 4) เมื่อฉันคิดแสดงว่าฉันต้องมีอยู่ (I think ; there fore I am)

ทั้ง 4 ขั้นตอนประกอบขึ้นจากวิหาคความรู้ 2 ประการ คือ

(1) การรู้เองหรือความรู้โดยอหัตถ์สติปัญญา(intuition) เป็นการหยั่งรู้ที่เกิดจากแสงสว่างแห่งเหตุผล ซึ่งความรู้ที่ได้มานั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและแน่นอน โดยที่ไม่มีความสงสัยอีก เช่น การหยั่งรู้ด้วยใจว่าตนเองมีอยู่ เพราะเราเป็นผู้ที่คิดอยู่ หรือการรู้ว่าสามเหลี่ยมคือพื้นที่ที่ถูกล้อมรอบด้วยเส้นตรงสามเส้น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องอาศัยพยานหลักฐานมายืนยันว่าเป็นจริง

(2) วิธีนิรนัย(deduction) เป็นการอาศัยความรู้ความเข้าใจความจริงอันหนึ่งที่ยอมรับว่ามี ความแน่นอนมาสืบสาวความคิดไปยังสิ่งอื่นๆ ซึ่งวิธีการทั้งสองนี้เป็นหนทางที่แน่นอนที่จะนำไปสู่ความรู้ และเราไม่ควรยอมรับวิธีอื่น

เดการ์ตใช้หลักเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความคิด จากการยอมรับว่าตนเองมีอยู่เพราะมีความคิดแล้วก็พบว่าตัวเขามีความคิดเกี่ยวกับพระเจ้า ซึ่งมีธรรมชาติต่างไปจากตัวเขาอย่างสิ้นเชิง พระเจ้าเป็นสิ่งแท้จริงที่มีความไม่จำกัด ทรงเป็นนิรันดร ไม่มีการเปลี่ยนรูป เป็นอิสระ และมีอำนาจอันยิ่งใหญ่ ธรรมชาติของมนุษย์นั้นตรงข้ามกับธรรมชาติของพระเจ้า จึงเป็นไปได้ที่ความคิดนี้มนุษย์จะคิดขึ้นเอง ดังนั้นพระเจ้าจึงเป็นผู้ประทานความคิดเกี่ยวกับพระองค์ให้มนุษย์รู้ พระเจ้าจึงมีอยู่จริง ด้วยเหตุนี้โลกและสรรพสิ่งก็ต้องมีอยู่ เพราะพระเจ้าเป็นผู้สร้างขึ้น ที่น่าสังเกตคือกระบวนการพิสูจน์ทั้งหมดเป็นการโยงความคิดสืบทอดกันเป็นลูกโซ่ เป็นการใช้ปัญญาไตร่ตรองตามหลักตรรกวิทยา จนกระทั่งเกิดความเชื่อที่ว่าสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีอยู่จริงนั้น มิใช่เพราะการที่เราเห็นหรือได้กลิ่น หรือผ่านประสาทสัมผัสมาก่อน แต่กระบวนการคิดตามเหตุผลทำให้เชื่ออย่างนี้

เดการ์ตเชื่อว่าโลกนี้เกิดขึ้นจากการสร้างของพระเจ้า แต่มันเป็นเพียงเงาหรือภาพสะท้อนมาจากโลกนามธรรม ซึ่งเป็นแม่บทของโลกแห่งวัตถุ แม่บทนี้คือความสัมพันธ์อันคงที่ตายตัวของสิ่งต่างๆ ในโลกแห่งวัตถุ และสิ่งทั้งหลายในโลกแห่งวัตถุนี้มีความสัมพันธ์กัน และความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลายในโลกนี้มิได้เกิดขึ้นจากจินตนาการของมนุษย์ แต่มันเป็นอิสระของมันเอง

ความจริงของมนุษย์

จากหลักการสงสัยของเดการ์ต พบว่าสิ่งที่คิดนั้น คือ สิ่งที่สามารถสงสัย รับรู้ ยืนยัน ปฏิเสธ มีเจตนาธรรม มีจินตนาการ และมีความรู้สึก แสดงว่าตัวการที่กำลังคิด(thing principle) นั้นมีอยู่ในฐานะที่เป็นจิต ถ้าจิตหยุดคิดความมีอยู่ของตัวเราก็กายไป จิตต้องคิดอยู่เสมอ และจะต้องมีสิ่งที่ถูกคิดด้วย นั่นคือความคิด(Idea)¹⁰ ซึ่งมีอยู่ 3 ประการคือ

1) ความคิดที่ได้จากภายนอก (Adventitious Idea) เป็นความคิดที่ได้จากประสาทสัมผัส ไม่ชัดเจน อยู่ในระดับต้องสงสัย

2) ความคิดที่เกิดจากจินตนาการ (Factitious Idea) เป็นสิ่งที่จิตสร้างขึ้น บวกกับประสบการณ์ มีความชัดเจนมากกว่าแบบแรกเล็กน้อย อยู่ในระดับต้องสงสัย

3) ความคิดที่แฝงอยู่ในจิตตั้งแต่เกิด (Innate Idea) เป็นสิ่งที่จิตรู้ได้เอง มีความชัดเจนในตัวเอง เป็นความคิดที่เห็นแจ้งและแน่นอน (clear and distinct idea)

เดการ์ต กล่าวว่า “เมื่อข้าพเจ้าเป็นสัตว์รู้สึก (thinking being) ประสบการณ์ตรงบอกข้าพเจ้าว่า ข้าพเจ้าคือจิต การคิดเป็นธรรมชาติของข้าพเจ้า เนื่องจากข้าพเจ้าเป็นสัตว์รู้สึก ข้าพเจ้าจึงไม่สงสัยในเรื่องความมีอยู่ของข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าพบว่า ข้าพเจ้ากายซึ่งจัดว่าเป็นสิ่งกายภาพด้วยภาวะที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงทั้ง 2 ชนิดนี้ สามารถร่วมกันสร้างเอกภาพ เป็นตัวตนของข้าพเจ้าขึ้นได้อย่างไร การกระทำร่วมกันระหว่างจิตกับกายนั้นดูจะเป็นไปอย่างเรื่อยๆ ตีเห็น เช่น เมื่อข้าพเจ้าได้รับข่าวไม่ดี หน้าข้าพเจ้าก็พลันซีดเผือดลง เมื่อร่างกายข้าพเจ้าได้รับบาดเจ็บ พลังความคิดข้าพเจ้าก็สูญหายไป เหตุการณ์เป็นไปได้อย่างไรกัน ภาวะชนิดหนึ่งสามารถกระทบ ภาวะอีกชนิดหนึ่งซึ่งแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงดังกล่าวนี้อะไร”¹¹

ความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิต

จากแนวคิดดังกล่าว เดการ์ตจึงแบ่งมนุษย์ออกเป็นภาวะที่ประกอบจากสาร 2 ชนิด คือ

1) จิตหรือจิตสาร (spiritual substance) มีลักษณะเป็นความคิด (thought) มีตัวตน มีพลังทำการ มีจุดมุ่งหมายยิ่งกว่าจะเป็นไปตามกฎกลศาสตร์ ไม่กินที่ในอวกาศ เป็นสารที่ไร้ส่วนผสมและแบ่งแยกเป็นส่วนๆไม่ได้ สามารถแสดงตัวออกมาในรูปของความรู้สึกนึกคิด และต้องการแสวงหาความสมบูรณ์ซึ่งมีอยู่ในพระเจ้า

2) วัตถุหรือวัตถุสาร (material substance) มีลักษณะคือการกินที่ (extension) แสดงออกมาในรูปร่างของวัตถุที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ร่างกาย

เขาให้สรุปว่าพระเจ้าเป็นต้นเหตุของการเคลื่อนไหว และภาวะทั้งสอง นั้นประกอบกันขึ้นเป็นมนุษย์เพราะพระเจ้า (God) ซึ่งเป็นสารสมบูรณ์ พระองค์ได้นำเอาจิตและร่างกายมาสัมพันธ์กัน โดยที่จิตและร่างกายกระทบซึ่งกันและกัน ผ่านตัวกลางที่เรียกว่า “Animal spirit” ซึ่งอยู่ในสมอง

มีลักษณะคล้ายผลคั้นสน เรียกว่า ค่อมพีเนียล (Pineal gland) ทำหน้าที่เป็นที่แลกเปลี่ยนอิทธิพลกัน
ระหว่างเหตุการณ์ทางจิตภาพและเหตุการณ์ทางกายภาพ

เดการ์ตเห็นว่าวิถีชีวิตของมนุษย์นั้นควรที่จะแสวงหาความรู้ และมีชีวิตอยู่เพื่อนำพา
วิญญาณ ไปสัมผัสกับสิ่งที่แท้จริงของโลกหรือความจริงแท้ ซึ่งนั่นคือการเข้าถึงพระเจ้า มากกว่า
ที่มนุษย์จะแสวงหาความรู้เพื่อเอาชนะและเนรมิตโลกแห่งวัตถุให้เป็นที่ไปตามความปรารถนา ดังที่
เขากล่าวไว้ว่า

**“เราต้องพยายามที่จะเอาชนะตัวเอง
มากกว่าเอาชนะโชคชะตา
ควรเปลี่ยนความต้องการของเรา
มากกว่าที่จะเปลี่ยนระเบียบของโลก
และจงคำนึงไว้เสมอว่านอกจากความคิดของเราแล้ว
ไม่มีอะไรอีกที่จะอยู่ในอำนาจของเรา...
ถ้าเราเห็นว่าวัตถุกว้างกายทั้งหลายอยู่พ้นอำนาจของเรา
เราก็จะไม่เสียใจเมื่อไม่มีสิ่งเหล่านั้น”**

กิจกรรมเสนอแนะ

1. ให้นักศึกษาทบทวนถึงปัญหาต่างๆ ที่ตนเองได้ประสบ และวิธีการแก้ปัญหาโดยอาศัยหลักของเพลโตและเดการ์ต
2. ให้นักศึกษาจัดกลุ่ม เลือกปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น ความยากจน ความลำบาก การได้พบกับสิ่งที่ไม่พึงพอใจ ความกลัว มลภาวะ ฯลฯ นำมาคิดหาวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้แนวคิดของเพลโตและเดการ์ต พร้อมการอภิปราย

คำถามท้ายบท

1. เนาว์คืออะไร และมีอิทธิพลต่อการจัดระเบียบโลก รวมถึงวิวัฒนาการของมนุษย์อย่างไร
2. โลกแห่งมโนคติหรือโลกของความคิดคืออะไร และมีประโยชน์อย่างไร
3. จิต 3 ภาคของเพลโตประกอบด้วยอะไรบ้าง และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างไร
4. หลักคุณธรรมของเพลโตมีอะไรบ้าง และการปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรมของเพลโตสามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างไรในชีวิตประจำวัน
5. ตามหลักของเดการ์ต ความรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นได้อย่างไร และมนุษย์ควรใช้ความรู้ไปเพื่ออะไร
6. ตามหลักของเดการ์ต สารสมบูรณ์คืออะไร และเราสามารถรู้ถึงความมีอยู่ของสารสมบูรณ์ด้วยวิธีใด

เชิงอรรถ

- ¹ ความจริง (truth) เป็นสิ่งที่มนุษย์รับรู้ ซึ่งแตกต่างจาก ความเป็นจริง(reality) หรือ สิ่งที่มีอยู่จริงโดยสภาพของ มันเองมิได้ขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของมนุษย์
- ² ปรีชา ช้างขวัญยืน, แปล. **ปรัชญากรีก** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2514) หน้า 57.
- ³ พินิจ รัตนกุล, แปล. **ทฤษฎีความรักของเพลโต** (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2515) หน้า ii.
- ⁴ กীরติ บุญเชื้อ. **ปรัชญากรีกระยะก่อตัวที่อไอเนีย** (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช 2520) หน้า 19.
- ⁵ ทฤษฎีของเพลโต บางครั้งจึงเรียกว่า สัจนิยมทางมโนภาพ(Conceptual Realism)
- ⁶ วิทย์ วิศุทเวทย์. **ปรัชญาทั่วไป** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ 2522) หน้า 11.
- ⁷ จากความคิดนี้แสดงให้เห็นว่าเพลโตยอมรับความมีอยู่ของร่างกายและจิตใจ จึงทำให้ได้ชื่อว่า เป็นปรัชญาทวินิยม(Dualism) คือ ความจริงมีสอง
- ⁸ Descartes, R. **A Discourse on Method and Selected Writings** (New York: E.P. Dutton and Co., 1951) p 27-28.
- ⁹ ความสงสัย ในขั้นต้นนี้เป็นการหยั่งรู้หรือญาณทัศนะ(intuition) โดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์ เป็นความจริงที่เกิดจากการเห็นแจ้ง
- ¹⁰ ช.เชิญศรี อิศรางกูร ณออยุธยา. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่** (พระนคร: อรุณการพิมพ์ 2526) หน้า 29.
- ¹¹ อติศักดิ์ ทองบุญ. **คู่มืออภิปรัชญา** (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน 2526)หน้า 190-191.
- ¹² Descartes Op.cit., p21-22.